๓๔

อภิธมฺมปิฎก วิภงฺค ปาลิ

คู่มือเรียนพระไตรปิฎก ชั้นปีที่ ๓

สถาบันบาลีใหญ่และพระไตรปิฎก
วัดวิหารธรรม ต.โสมเยี่ยม อ.น้ำโสม จ.อุดรธานี

e-Books-68

อภิธมฺมปิฎก วิภงฺค

———————

นโม ตสฺส ภควโต อรหโต สมฺมาสมฺพุทฺธสฺส.

๑. ขนฺธวิภงฺโค

๑. ปญฺจกฺขนฺธา : รูปกฺขนฺโธ เวทนากฺขนฺโธ สญฺญากฺขนฺโธ สงฺขารกฺขนฺโธ วิญฺญาณกฺขนฺโธ.

๑.๑. สุตฺตนฺตภาชนียํ

๑. รูปกฺขนฺโธ

๒. ตตฺถ กตโม รูปกฺขนฺโธ ? ยํ กิญฺจิ รูปํ อตีตานาคตปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา, อยํ วุจฺจติ รูปกฺขนฺโธ.

๓. ตตฺถ กตมํ รูปํ อตีตํ ? ยํ รูปํ อตีตํ นิรุทฺธํ วิคตํ วิปริณตํ อตฺถงฺคตํ อพฺภตฺถงฺคตํ อุปฺปชฺชิตฺวา วิคตํ อตีตํ อตีตํเสน สงฺคหิตํ จตฺตาโร จ มหาภูตา จตุนฺนญฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ, อิทํ วุจฺจติ รูปํ อตีตํ.

ตตฺถ กตมํ รูปํ อนาคตํ ? ยํ รูปํ อชาตํ อภูตํ อสญฺชาตํ อนิพฺพตฺตํ อนภินิพฺพตฺตํ อปาตุภูตํ อนุปฺปนฺนํ อสมุปฺปนฺนํ อนุฏฺฐิตํ อสมุฏฺฐิตํ อนาคตํ อนาคตํเสน สงฺคหิตํ จตฺตาโร จ มหาภูตา จตุนฺนญฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ, อิทํ วุจฺจติ รูปํ อนาคตํ.

ตตฺถ กตมํ รูปํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ? ยํ รูปํ ชาตํ ภูตํ สญฺชาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุภูตํ อุปฺปนฺนํ สมุปฺปนฺนํ อุฏฺฐิตํ สมุฏฺฐิตํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ปจฺจุปฺปนฺนํเสน สงฺคหิตํ จตฺตาโร จ มหาภูตา จตุนฺนญฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ, อิทํ วุจฺจติ รูปํ ปจฺจุปฺปนฺนํ.

๔. ตตฺถ กตมํ รูปํ อชฺฌตฺตํ ? ยํ รูปํ เตสํ เตสํ สตฺตานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกํ ปาฏิปุคฺคลิกํ อุปาทินฺนํ จตฺตาโร จ มหาภูตา จตุนฺนญฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ, อิทํ วุจฺจติ รูปํ อชฺฌตฺตํ.

ตตฺถ กตมํ รูปํ พหิทฺธา ? ยํ รูปํ เตสํ เตสํ ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกํ ปาฏิปุคฺคลิกํ อุปาทินฺนํ จตฺตาโร จ มหาภูตา จตุนฺนญฺจ มหาภูตานํ อุปาทายรูปํ, อิทํ วุจฺจติ รูปํ พหิทฺธา.

๕. ตตฺถ กตมํ รูปํ โอฬาริกํ ? จกฺขายตนํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ, อิทํ วุจฺจต รูปํ โอฬาริกํ.

ตตฺถ กตมํ รูปํ สุขุมํ ? อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ กพฬีกาโร อาหาโร, อิทํ วุจฺจติ รูปํ สุขุมํ.

๖. ตตฺถ กตมํ รูปํ หีนํ ? ยํ รูปํ เตสํ เตสํ สตฺตานํ อุญฺญาตํ อวญฺญาตํ หีฬิตํ ปริภูตํ อจิตฺตีกตํ หีนํ หีนมตฺตํ หีนสมฺมตฺตํ อนิฏฺฐํ อกนฺตํ อมนาปํ รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา, อิทํ วุจฺจติ รูปํ หีนํ.

ตตฺถ กตมํ รูปํ ปณีตํ ? ยํ รูปํ เตสํ เตสํ สตฺตานํ อนุญฺญาตํ อนวญฺญาตํ อหีฬิตํ อปริภูตํ จิตฺตีกตํ ปณีตํ ปณีตมตฺตํ ปณีตสมฺมตฺตํ อิฏฺฐํ กนฺตํ มนาปํ รูปา สทฺทา คนฺธา รสา โผฏฺฐพฺพา, อิทํ วุจฺจติ รูปํ ปณีตํ. ตตฺถ ตตฺถ วา ปน รูปํ อุปาทายุปาทาย รูปํ หีนํ ปณีตํ ทฏฺฐพฺพํ.

๗. ตตฺถ กตมํ รูปํ ทูเร ? อิตฺถินฺทฺริยํ ฯเปฯ กพฬีกาโร อาหาโร ยํ วา ปนญฺญมฺปิ อตฺถิ รูปํ อนาสนฺเน อนุปกฏฺเฐ ทูเร อสนฺติเก, อิทํ วุจฺจติ รูปํ ทูเร.

ตตฺถ กตมํ รูปํ สนฺติเก ? จกฺขายตนํ ฯเปฯ โผฏฺฐพฺพายตนํ ยํ วา ปนญฺญมฺปิ อตฺถิ รูปํ อาสนฺเน อุปกฏฺเฐ อวิทูเร สนฺติเก, อิทํ วุจฺจติ รูปํ สนฺติเก. ตตฺถ ตตฺถ วา ปน รูปํ อุปาทายุปาทาย รูปํ ทูเร สนฺติเก ทฏฺฐพฺพํ.

๒. เวทนากฺขนฺโธ

๘. ตตฺถ กตโม เวทนากฺขนฺโธ ? ยา กาจิ เวทนา อตีตานาคต-ปจฺจุปฺปนฺนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณีตา วา ยา ทูเร สนฺติเก วา ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา, อยํ วุจฺจติ เวทนากฺขนฺโธ.

๙. ตตฺถ กตมา เวทนา อตีตา ? ยา เวทนา อตีตา นิรุทฺธา วิคตา วิปริณตา อตฺถงฺคตา อพฺภตฺถงฺคตา อุปฺปชฺชิตฺวา วิคตา อตีตา อตีตํเสน สงฺคหิตา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา, อยํ วุจฺจติ เวทนา อตีตา.

ตตฺถ กตมา เวทนา อนาคตา ? ยา เวทนา อชาตา อภูตา อสญฺชาตา อนิพฺพตฺตา อนภินิพฺพตฺตา อปาตุภูตา อนุปฺปนฺนา อสมุปฺปนฺนา อนุฏฺฐิตา อสมุฏฺฐิตา อนาคตา อนาคตํเสน สงฺคหิตา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา, อยํ วุจฺจติ เวทนา อนาคตา.

ตตฺถ กตมา เวทนา ปจฺจุปฺปนฺนา ? ยา เวทนา ชาตา ภูตา สญฺชาตา นิพฺพตฺตา อภินิพฺพตฺตา ปาตุภูตา อุปฺปนฺนา สมุปฺปนฺนา อุฏฺฐิตา สมุฏฺฐิตา ปจฺจุปฺปนฺนา ปจฺจุปฺปนฺนํเสน สงฺคหิตา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา, อยํ วุจฺจติ เวทนา ปจฺจุปฺปนฺนา.

๑๐. ตตฺถ กตมา เวทนา อชฺฌตฺตา ? ยา เวทนา เตสํ เตสํ สตฺตานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกา ปาฏิปุคฺคลิกา อุปาทินฺนา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา, อยํ วุจฺจติ เวทนา อชฺฌตฺตา.

ตตฺถ กตมา เวทนา พหิทฺธา ? ยา เวทนา เตสํ เตสํ ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกา ปาฏิปุคฺคลิกา อุปาทินฺนา สุขา เวทนา ทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขา เวทนา, อยํ วุจฺจติ เวทนา พหิทฺธา.

๑๑. ตตฺถ กตมา เวทนา โอฬาริกา สุขุมา ? อกุสลา เวทนา โอฬาริกา กุสลาพฺยากตา เวทนา สุขุมา. กุสลากุสลา เวทนา โอฬาริกา อพฺยากตา เวทนา สุขุมา. ทุกฺขา เวทนา โอฬาริกา สุขา จ อทุกฺขมสุขา

จ เวทนา สุขุมา. สุขทุกฺขา เวทนา โอฬาริกา อทุกฺขมสุขา เวทนา สุขุมา. อสมาปนฺนสฺส เวทนา โอฬาริกา สมาปนฺนสฺส เวทนา สุขุมา. สาสวา เวทนา โอฬาริกา อนาสวา เวทนา สุขุมา. ตํ ตํ วา ปน เวทนํ อุปาทายุปาทาย เวทนา โอฬาริกา สุขุมา ทฏฺฐพฺพา.

๑๒. ตตฺถ กตมา เวทนา หีนา ปณีตา ? อกุสลา เวทนา หีนา กุสลาพฺยากตา เวทนา ปณีตา. กุสลากุสลา เวทนา หีนา อพฺยากตา เวทนา ปณีตา. ทุกฺขา เวทนา หีนา สุขา จ อทุกฺขมสุขา จ เวทนา ปณีตา. สุขทุกฺขา เวทนา หีนา อทุกฺขมสุขา เวทนา ปณีตา. อสมาปนฺนสฺส เวทนา หีนา สมาปนฺนสฺส เวทนา ปณีตา. สาสวา เวทนา หีนา อนาสวา เวทนา ปณีตา. ตํ ตํ วา ปน เวทนํ อุปาทายุปาทาย เวทนา หีนา ปณีตา ทฏฺฐพฺพา.

๑๓. ตตฺถ กตมา เวทนา ทูเร ? อกุสลา เวทนา กุสลาพฺยากตาหิ เวทนาหิ ทูเร; กุสลาพฺยากตา เวทนา อกุสลาย เวทนาย ทูเร; กุสลา เวทนา อกุสลาพฺยากตาหิ เวทนาหิ ทูเร; อกุสลาพฺยากตา เวทนา กุสลาย เวทนาย ทูเร; อพฺยากตา เวทนา กุสลากุสลาหิ เวทนาหิ ทูเร; กุสลากุสลา เวทนา อพฺยากตาย เวทนาย ทูเร. ทุกฺขา เวทนา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ ทูเร; สุขา จ อทุกฺขมสุขา จ เวทนา ทุกฺขาย เวทนาย ทูเร; สุขา เวทนา ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ ทูเร; ทุกฺขา จ อทุกฺขมสุขา จ เวทนา สุขาย เวทนาย ทูเร; อทุกฺขมสุขา เวทนา สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ ทูเร; สุขทุกฺขา เวทนา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย ทูเร. อสมาปนฺนสฺส เวทนา สมาปนฺนสฺส เวทนาย ทูเร; สมาปนฺนสฺส เวทนา อสมาปนฺนสฺส เวทนาย ทูเร. สาสวา เวทนา อนาสวาย เวทนาย ทูเร; อนาสวา เวทนา สาสวาย เวทนาย ทูเร อยํ วุจฺจติ เวทนา ทูเร.

ตตฺถ กตมา เวทนา สนฺติเก ? อกุสลา เวทนา อกุสลาย เวทนาย สนฺติเก; กุสลา เวทนา กุสลาย เวทนาย สนฺติเก; อพฺยากตา เวทนา อพฺยากตาย เวทนาย สนฺติเก. ทุกฺขา เวทนา ทุกฺขาย เวทนาย สนฺติเก; สุขา เวทนา สุขาย เวทนาย สนฺติเก; อทุกฺขมสุขา เวทนา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สนฺติเก อสมาปนฺนสฺส เวทนา อสมาปนฺนสฺส เวทนาย สนฺติเก; สมาปนฺนสฺส

เวทนา สมาปนฺนสฺส เวทนาย สนฺติเก. สาสวา เวทนา สาสวาย เวทนาย สนฺติเก; อนาสวา เวทนา อนาสวาย เวทนาย สนฺติเก. อยํ วุจฺจติ เวทนา สนฺติเก. ตํ ตํ วา ปน เวทนํ อุปาทายุปาทาย เวทนา ทูเร สนฺติเก ทฏฺจพฺพา.

๓. สญฺญากฺขนฺโธ

๑๔. ตตฺถ กตโม สญฺญากฺขนฺโธ ? ยา กาจิ สญฺญา อตีตานาคต-ปจฺจุปฺปนฺนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณีตา วา ยา ทูเร สนฺติเก วา ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา, อยํ วุจฺจติ สญฺญากฺขนฺโธ.

๑๕. ตตฺถ กตมา สญฺญา อตีตา ? ยา สญฺญา อตีตา นิรุทฺธา วิคตา วิปริณตา อตฺถงฺคตา อพฺภตฺถงฺคตา อุปฺปชฺชิตฺวา วิคตา อตีตา อตีตํเสน สงฺคหิตา จกฺขุสมฺผสฺสชา สญฺญา โสตสมฺผสฺสชา สญฺญา ฆานสมฺผสฺสชา สญฺญา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา สญฺญา กายสมฺผสฺสชา สญฺญา มโนสมฺผสฺสชา สญฺญา, อยํ วุจฺจติ สญฺญา อตีตา.

ตตฺถ กตมา สญฺญา อนาคตา ? ยา สญฺญา อชาตา อภูตา อสญฺชาตา อนิพฺพตฺตา อนภินิพฺพตฺตา อปาตุภูตา อนุปฺปนฺนา อสมุปฺปนฺนา อนุฏฺฐิตา อสมุฏฺฐิตา อนาคตา อนาคตํเสน สงฺคหิตา จกฺขุสมฺผสฺสชา สญฺญา โสตสมฺผสฺสชา สญฺญา ฆานสมฺผสฺสชา สญฺญา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา สญฺญา กายสมฺผสฺสชา สญฺญา มโนสมฺผสฺสชา สญฺญา, อยํ วุจฺจติ สญฺญา อนาคตา.

ตตฺถ กตมา สญฺญา ปจฺจุปฺปนฺนา ? ยา สญฺญา ชาตา ภูตา สญฺชาตา นิพฺพตฺตา อภินิพฺพตฺตา ปาตุภูตา อุปฺปนฺนา สมุปฺปนฺนา อุฏฺฐิตา สมุฏฺฐิตา ปจฺจุปฺปนฺนา ปจฺจุปฺปนฺนํเสน สงฺคหิตา จกฺขุสมฺผสฺสชา สญฺญา โสตสมฺผสฺสชา สญฺญา ฆานสมฺผสฺสชา สญฺญา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา สญฺญา กายสมฺผสฺสชา สญฺญา มโนสมฺผสฺสชา สญฺญา, อยํ วุจฺจติ สญฺญา ปจฺจุปฺปนฺนา.

๑๖. ตตฺถ กตมา สญฺญา อชฺฌตฺตา ? ยา สญฺญา เตสํ เตสํ สตฺตานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกา ปาฏิปุคฺคลิกา อุปาทินฺนา จกฺขุสมฺผสฺสชา สญฺญา โสตสมฺผสฺสชา สญฺญา ฆานสมฺผสฺสชา สญฺญา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา สญฺญา กายสมฺผสฺสชา สญฺญา มโนสมฺผสฺสชา สญฺญา, อยํ วุจฺจติ สญฺญา อชฺฌตฺตา.

ตตฺถ กตมา สญฺญา พหิทฺธา ? ยา สญฺญา เตสํ เตสํ ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกา ปาฏิปุคฺคลิกา อุปาทินฺนา จกฺขุ-สมฺผสฺสชา สญฺญา โสตสมฺผสฺสชา สญฺญา ฆานสมฺผสฺสชา สญฺญา ชิวฺหา-สมฺผสฺสชา สญฺญา กายสมฺผสฺสชา สญฺญา มโนสมฺผสฺสชา สญฺญา, อยํ วุจฺจติ สญฺญา พหิทฺธา.

๑๗. ตตฺถ กตมา สญฺญา โอฬาริกา สุขุมา ? ปฏิฆสมฺผสฺสชา สญฺญา โอฬาริกา อธิวจนสมฺผสฺสชา สญฺญา สุขุมา. อกุสลา สญฺญา โอฬาริกา กุสลาพฺยากตา สญฺญา สุขุมา. กุสลากุสลา สญฺญา โอฬาริกา อพฺยากตา สญฺญา สุขุมา. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา โอฬาริกา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา สุขุมา. สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา โอฬาริกา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา สุขุมา. อสมาปนฺนสฺส สญฺญา โอฬาริกา สมาปนฺนสฺส สญฺญา สุขุมา. สาสวา สญฺญา โอฬาริกา อนาสวา สญฺญา สุขุมา. ตํ ตํ วา ปน สญฺญํ อุปาทายุปาทาย สญฺญา โอฬาริกา สุขุมา ทฏฺฐพฺพา.

๑๘. ตตฺถ กตมา สญฺญา หีนา ปณีตา ? อกุสลา สญฺญา หีนา กุสลาพฺยากตา สญฺญา ปณีตา. กุสลากุสลา สญฺญา หีนา อพฺยากตา สญฺญา ปณีตา. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา หีนา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา ปณีตา. สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา หีนา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา ปณีตา. อสมาปนฺนสฺส สญฺญา หีนา สมาปนฺนสฺส สญฺญา ปณีตา. สาสวา สญฺญา หีนา อนาสวา สญฺญา ปณีตา. ตํ ตํ วา ปน สญฺญํ อุปาทายุปาทาย สญฺญา หีนา ปณีตา ทฏฺฐพฺพา.

๑๙. ตตฺถ กตมา สญฺญา ทูเร ? อกุสลา สญฺญา กุสลาพฺยากตาหิ สญฺญาหิ ทูเร; กุสลาพฺยากตา สญฺญา อกุสลาย สญฺญาย ทูเร; กุสลา สญฺญา อกุสลาพฺยากตาหิ สญฺญาหิ ทูเร; อกุสลาพฺยากตา สญฺญา กุสลาย สญฺญาย ทูเร. อพฺยากตา สญฺญา กุสลากุสลาหิ สญฺญาหิ ทูเร; กุสลา-กุสลา สญฺญา อพฺยากตาย สญฺญาย ทูเร. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตาหิ สญฺญาหิ ทูเร; สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตาย สญฺญาย ทูเร; สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตาหิ สญฺญาหิ ทูเร; ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตาย สญฺญาย ทูเร; อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตาหิ สญฺญาหิ ทูเร; สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สญฺญา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตาย สญฺญาย ทูเร. อสมาปนฺนสฺส สญฺญา สมาปนฺนสฺส สญฺญาย ทูเร; สมาปนฺนสฺส สญฺญา อสมาปนฺนสฺส สญฺญาย ทูเร. สาสวา สญฺญา อนาสวาย สญฺญาย ทูเร; อนาสวา สญฺญา สาสวาย สญฺญาย ทูเร, อยํ วุจฺจติ สญฺญา ทูเร.

ตตฺถ กตมา สญฺญา สนฺติเก ? อกุสลา สญฺญา อกุสลาย สญฺญาย สนฺติเก; กุสลา สญฺญา กุสลาย สญฺญาย สนฺติเก; อพฺยากตา สญฺญา อพฺยากตาย สญฺญาย สนฺติเก. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตาย สญฺญาย สนฺติเก; สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตาย สญฺญาย สนฺติเก; อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สญฺญา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตาย สญฺญาย สนฺติเก. อสมาปนฺนสฺส สญฺญา อสมาปนฺนสฺส สญฺญาย สนฺติเก; สมาปนฺนสฺส สญฺญา สมาปนฺนสฺส สญฺญาย สนฺติเก. สาสวา สญฺญา สาสวาย สญฺญาย สนฺติเก; อนาสวา สญฺญา อนาสวาย สญฺญาย สนฺติเก. อยํ วุจฺจติ สญฺญา สนฺติเก. ตํ ตํ วา ปน สญฺญํ อุปาทายุปาทาย สญฺญา ทูเร สนฺติเก ทฏฺฐพฺพา.

๔. สงฺขารกฺขนฺโธ

๒๐. ตตฺถ กตโม สงฺขารกฺขนฺโธ ? เย เกจิ สงฺขารา อตีตานาคต-ปจฺจุปฺปนฺนา อชฺฌตฺตา วา พหิทฺธา วา โอฬาริกา วา สุขุมา วา หีนา วา ปณีตา วา เย ทูเร สนฺติเก วา ตเถกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา, อยํ วุจฺจติ สงฺขารกฺขนฺโธ.

๒๑. ตตฺถ กตเม สงฺขารา อตีตา ? เย สงฺขารา อตีตา นิรุทฺธา วิคตา วิปริณตา อตฺถงฺคตา อพฺภตฺถงฺคตา อุปฺปชฺชิตฺวา วิคตา อตีตา อตีตเสน สงฺคหิตา จกฺขุสมฺผสฺสชา เจตนา โสตสมฺผสฺสชา เจตนา ฆาน-สมฺผสฺสชา เจตนา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เจตนา กายสมฺผสฺสชา เจตนา มโน-สมฺผสฺสชา เจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา อตีตา.

ตตฺถ กตเม สงฺขารา อนาคตา ? เย สงฺขารา อชาตา อภูตา อสญฺชาตา อนิพฺพตฺตา อนภินิพฺพตฺตา อปาตุภูตา อนุปฺปนฺนา อสมุปฺปนฺนา อนุฏฺฐิตา อสมุฏฺฐิตา อนาคตา อนาคตเสน สงฺคหิตา จกฺขุสมฺผสฺสชา เจตนา โสตสมฺผสฺสชา เจตนา ฆานสมฺผสฺสชา เจตนา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เจตนา กายสมฺผสฺสชา เจตนา มโนสมฺผสฺสชา เจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา อนาคตา.

ตตฺถ กตเม สงฺขารา ปจฺจุปฺปนฺนา ? เย สงฺขารา ชาตา ภูตา สญฺชาตา นิพฺพตฺตา อภินิพฺพตฺตา ปาตุภูตา อุปฺปนฺนา สมุปฺปนฺนา อุฏฺฐิตา สมุฏฺฐิตา ปจฺจุปฺปนฺนา ปจฺจุปฺปนฺนเสน สงฺคหิตา จกฺขุสมฺผสฺสชา เจตนา โสตสมฺผสฺสชา เจตนา ฆานสมฺผสฺสชา เจตนา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เจตนา กายสมฺผสฺสชา เจตนา มโนสมฺผสฺสชา เจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา ปจฺจุปฺปนฺนา.

๒๒. ตตฺถ กตเม สงฺขารา อชฺฌตฺตา ? เย สงฺขารา เตสํ เตสํ สตฺตานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกา ปาฏิปุคฺคลิกา อุปาทินฺนา จกฺขุสมฺผสฺสชา เจตนา โสตสมฺผสฺสชา เจตนา ฆานสมฺผสฺสชา เจตนา ชิวฺหาสมฺผสฺสชา เจตนา กายสมฺผสฺสชา เจตนา มโนสมฺผสฺสชา เจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา อชฺฌตฺตา.

ตตฺถ กตเม สงฺขารา พหิทฺธา ? เย สงฺขารา เตสํ เตสํ ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกา ปาฏิปุคฺคลิกา อุปาทินฺนา จกฺขุ-สมฺผสฺสชา เจตนา โสตสมฺผสฺสชา เจตนา ฆานสมฺผสฺสชา เจตนา ชิวฺหา-สมฺผสฺสชา เจตนา กายสมฺผสฺสชา เจตนา มโนสมฺผสฺสชา เจตนา, อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา พหิทฺธา.

๒๓. ตตฺถ กตเม สงฺขารา โอหาริกา สุขุมา ? อกุสลา สงฺขารา โอหาริกา กุสลาพฺยากตา สงฺขารา สุขุมา. กุสลากุสลา สงฺขารา โอหาริกา อพฺยากตา สงฺขารา สุขุมา. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา โอหาริกา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา สุขุมา. สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา โอหาริกา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา สุขุมา. อสมาปนฺนสฺส สงฺขารา โอหาริกา สมาปนฺนสฺส สงฺขารา สุขุมา. สาสวา สงฺขารา โอหาริกา อนาสวา สงฺขารา สุขุมา. เต เต วา ปน สงฺขาเร อุปาทายุปาทาย สงฺขารา โอหาริกา สุขุมา ทฏฺฐพฺพา.

๒๔. ตตฺถ กตเม สงฺขารา หีนา ปณีตา ? อกุสลา สงฺขารา หีนา กุสลาพฺยากตา สงฺขารา ปณีตา. กุสลากุสลา สงฺขารา หีนา อพฺยากตา สงฺขารา ปณีตา. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา หีนา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา ปณีตา. สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา หีนา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา ปณีตา. อสมาปนฺนสฺส สงฺขารา หีนา สมาปนฺนสฺส สงฺขารา ปณีตา. สาสวา สงฺขารา หีนา อนาสวา สงฺขารา ปณีตา. เต เต วา ปน สงฺขาเร อุปาทายุปาทาย สงฺขารา หีนา ปณีตา ทฏฺฐพฺพา.

๒๕. ตตฺถ กตเม สงฺขารา ทูเร ? อกุสลา สงฺขารา กุสลาพฺยากเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; กุสลาพฺยากตา สงฺขารา อกุสเลหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; กุสลา สงฺขารา อกุสลาพฺยากเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; อกุสลาพฺยากตา สงฺขารา กุสเลหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; อพฺยากตา สงฺขารา กุสลากุสเลหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; กุสลากุสลา สงฺขารา อพฺยากเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา

ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา สงฺขารา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺเตหิ สงฺขาเรหิ ทูเร อสมาปนฺนสฺส สงฺขารา สมาปนฺนสฺส สงฺขาเรหิ ทูเร; สมาปนฺนสฺส สงฺขารา อสมาปนฺนสฺส สงฺขาเรหิ ทูเร. สาสวา สงฺขารา อนาสเวหิ สงฺขาเรหิ ทูเร; อนาสวา สงฺขารา สาสเวหิ สงฺขาเรหิ ทูเร. อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา ทูเร.

ตตฺถ กตเม สงฺขารา สนฺติเก ? อกุสลา สงฺขารา อกุสลานํ สงฺขารานํ สนฺติเก; กุสลา สงฺขารา กุสลานํ สงฺขารานํ สนฺติเก; อพฺยากตา สงฺขารา อพฺยากตานํ สงฺขารานํ สนฺติเก. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตานํ สงฺขารานํ สนฺติเก; สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตานํ สงฺขารานํ สนฺติเก; อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา สงฺขารา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตานํ สงฺขารานํ สนฺติเก. อสมาปนฺนสฺส สงฺขารา อสมาปนฺนสฺส สงฺขารานํ สนฺติเก; สมาปนฺนสฺส สงฺขารา สมาปนฺนสฺส สงฺขารานํ สนฺติเก. สาสวา สงฺขารา สาสวานํ สงฺขารานํ สนฺติเก; อนาสวา สงฺขารา อนาสวานํ สงฺขารานํ สนฺติเก. อิเม วุจฺจนฺติ สงฺขารา สนฺติเก. เต เต วา ปน สงฺขาเร อุปาทา-ยุปาทาย สงฺขารา ทูเร สนฺติเก ทฏฺฐพฺพา.

๕. วิญฺญาณกฺขนฺโธ

๒๖. ตตฺถ กตโม วิญฺญาณกฺขนฺโธ ? ยํ กิญฺจิ วิญฺญาณํ อตีตานาคต-ปจฺจุปฺปนฺนํ อชฺฌตฺตํ วา พหิทฺธา วา โอฬาริกํ วา สุขุมํ วา หีนํ วา ปณีตํ วา ยํ ทูเร สนฺติเก วา ตเทกชฺฌํ อภิสญฺญูหิตฺวา อภิสงฺขิปิตฺวา, อยํ วุจฺจติ วิญฺญาณกฺขนฺโธ.

๒๗. ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ อตีตं ? ยं วิญฺญาณं อตีตं นิรุทฺธํ วิคตं วิปริณตं อตฺถงฺคตं อพฺภตฺถงฺคตं อุปฺปชฺชิตฺวา วิคตं อตีตं อตีตเสน สงฺคหิตं

จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ อตีตํ.

ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ อนาคตํ ? ยํ วิญฺญาณํ อชาตํ อภูตํ อสญฺชาตํ อนิพฺพตฺตํ อนภินิพฺพตฺตํ อปาตุภูตํ อนุปฺปนฺนํ อสมุปฺปนฺนํ อนุฏฺฐิตํ อสมุฏฺฐิตํ อนาคตํ อนาคตเสน สงฺคหิตํ จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ อนาคตํ.

ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ? ยํ วิญฺญาณํ ชาตํ ภูตํ สญฺชาตํ นิพฺพตฺตํ อภินิพฺพตฺตํ ปาตุภูตํ อุปฺปนฺนํ สมุปฺปนฺนํ อุฏฺฐิตํ สมุฏฺฐิตํ ปจฺจุปฺปนฺนํ ปจฺจุปฺปนฺนเสน สงฺคหิตํ จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหา-วิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ ปจฺจุปฺปนฺนํ.

๒๘. ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ อชฺฌตฺตํ ? ยํ วิญฺญาณํ เตสํ เตสํ สตฺตานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกํ ปาฏิปุคฺคลิกํ อุปาทินฺนํ จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ, อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ อชฺฌตฺตํ.

ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ พหิทฺธา ? ยํ วิญฺญาณํ เตสํ เตสํ ปรสตฺตานํ ปรปุคฺคลานํ อชฺฌตฺตํ ปจฺจตฺตํ นิยกํ ปาฏิปุคฺคลิกํ อุปาทินฺนํ จกฺขุวิญฺญาณํ โสตวิญฺญาณํ ฆานวิญฺญาณํ ชิวฺหาวิญฺญาณํ กายวิญฺญาณํ มโนวิญฺญาณํ, อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ พหิทฺธา.

๒๙. ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ โอฬาริกํ สุขุมํ ? อกุสลํ วิญฺญาณํ โอฬาริกํ กุสลาพฺยากตา วิญฺญาณา สุขุมา. กุสลากุสลา วิญฺญาณา โอฬาริกา อพฺยากตํ วิญฺญาณํ สุขุมํ. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ โอฬาริกํ สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา สุขุมา. สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา โอฬาริกา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ สุขุมํ. อสมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ โอฬาริกํ สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ สุขุมํ. สาสวํ วิญฺญาณํ โอฬาริกํ อนาสวํ วิญฺญาณํ สุขุมํ. ตํ ตํ วา ปน วิญฺญาณํ อุปาทายุปาทาย วิญฺญาณํ โอฬาริกํ สุขุมํ ทฏฺฐพฺพํ.

๓๐. ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ หีนํ ปณีตํ ? อกุสลํ วิญฺญาณํ หีนํ กุสลา พฺยากตา วิญฺญาณา ปณีตา กุสลากุสลา วิญฺญาณา หีนา อพฺยากตํ วิญฺญาณํ ปณีตํ. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ หีนํ สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา ปณีตา. สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา หีนา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ ปณีตํ. อสมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ หีนํ สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ ปณีตํ. สาสวํ วิญฺญาณํ หีนํ อนาสวํ วิญฺญาณํ ปณีตํ. ตํ ตํ วา ปน วิญฺญาณํ อุปาทายุปาทาย วิญฺญาณํ หีนํ ปณีตํ ทฏฺฐพฺพํ.

๓๑. ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ ทูเร ? อกุสลํ วิญฺญาณํ กุสลาพฺยากเตหิ วิญฺญาเณหิ ทูเร; กุสลาพฺยากตา วิญฺญาณา อกุสลา วิญฺญาณา ทูเร; กุสลํ วิญฺญาณํ อกุสลาพฺยากเตหิ วิญฺญาเณหิ ทูเร; อกุสลาพฺยากตา วิญฺญาณา กุสลา วิญฺญาณา ทูเร; อพฺยากตํ วิญฺญาณํ กุสลากุสเลหิ วิญฺญาเณหิ ทูเร; กุสลากุสลา วิญฺญาณา อพฺยากตา วิญฺญาณา ทูเร. ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺเตหิ วิญฺญาเณหิ ทูเร; สุขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา ทูเร; สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺเตหิ วิญฺญาเณหิ ทูเร; ทุกฺขาย จ อทุกฺขมสุขาย จ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา ทูเร; อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺเตหิ วิญฺญาเณหิ ทูเร; สุขทุกฺขาหิ เวทนาหิ สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตา วิญฺญาณา ทูเร. อสมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณา ทูเร; สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ อสมาปนฺนสฺส วิญฺญาณา ทูเร. สาสวํ วิญฺญาณํ อนาสวา วิญฺญาณา ทูเร; อนาสวํ วิญฺญาณํ สาสวา วิญฺญาณา ทูเร, อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ ทูเร.

ตตฺถ กตมํ วิญฺญาณํ สนฺติเก ? อกุสลํ วิญฺญาณํ อกุสลสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก; กุสลํ วิญฺญาณํ กุสลสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก; อพฺยากตํ วิญฺญาณํ อพฺยากตสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก. ทุกฺขาย เวทนาย

สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ ทุกฺขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก; สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก; อทุกฺขมสุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตํ วิญฺญาณํ อทุกฺขม-สุขาย เวทนาย สมฺปยุตฺตสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก. อสมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ อสมาปนฺนสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก; สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณํ สมาปนฺนสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก. สาสวํ วิญฺญาณํ สาสวสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก; อนาสวํ วิญฺญาณํ อนาสวสฺส วิญฺญาณสฺส สนฺติเก, อิทํ วุจฺจติ วิญฺญาณํ สนฺติเก. ตํ ตํ วา ปน วิญฺญาณํ อุปาทายุปาทาย วิญฺญาณํ ทูเร สนฺติเก ทฏฺฐพฺพํ.

สุตฺตนฺตภาชนียํ.
